

Ирена Параџиќ,
Вања Зидар Шмиц

Кључно питање:

Колико је економија прве Југославије осликавала разлике и сарадњу између народа који су живели у Југославији?

Тема

Модул је о економским разликама и развијености у Југославији пре Другог светског рата. Постоји опште мишљење да државе у одређеним регијама намерно нису инвестирале новац у индустријски развој. Основна сврха овог модула је да ученици науче да су постојале велике економске разлике између различитих регија. Они треба да разумеју поријекло економског развоја „прве Југославије”, економске неспоразуме и стереотипе код југословенских народа, те утицај напретка, односно стагнације на свакодневни живот и друштво у целини.

Циљеви

Ученици ће стећи знања о економским разликама и развијености у Југославији пре Другог свјетског рата.

Исходи учења

- Ученици ће добити сазнања (разумевање) економске разлике између различитих регија у Југославији.
- Упоредиће степен економског развоја и напретка између различитих југословенских регија.
- Анализираће улогу државе у економском развоју Југославије пре Другог светског рата.
- Оцениће ефикасност или бескорисност решавања економских разлика између различитих југословенских регија.

Упутство за предаваче

Наставник ће прочитати увод ученицима и представити тему. Радионица има два дела – први део је рад у групама, а други део је презентација резултата сваке групе и дебата.

Корак 1: Подела у групе и увод.

Група 1– Индустрија;
Група 2 – Саобраћај;
Група 3 –Пољопривреда;
Група 4 –Структура запошљавања.

Корак 2: Наставник даје упутства за рад у групама. Свака група такође добија ова упутства одштампана.

Корак 3: Рад у групама, свака група анализира историјске изворе и одговара на питања.

Корак 4: Презентација закључака и коришћених извора.

Корак 5: Дебата и закључак. Након одговарања на ова питања, враћамо се на кључно питање и дајемо коначан закључак.

45
минута

Југословенска економска зона развила се после Првог светског рата, а била је састављена од различитих подручја. Мање од 10% људи живело је од индустрије. Рудници, у којима је већина капитала била страног порекла, такође су имали важну улогу. Радничка и средња класа платиле су цену транзиције у нову државу великим повећањима цена, ниским платама и великом незапослености. Такође су биле погођене финансијским трансакцијама и унификацијом валуте. У времену између два рата, Југославија је остала изразито пољопривредна земља, са готово 54% извоза који се састојао од пољопривредних производа. Најстабилнија економска ера била је између 1925. и 1931. Прва половина 30-их била је обележена озбиљном економском кризом у земљи. У другој половини 30-их економија је опет цветала, али само до избијања Другог светског рата, када је опет опала.

Извор 1

Оснивање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

Gabri, Ale in Re ek, Mateja: Zgodovina 4: u benik za 4. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS 2011. str. 146.

Извор 2

Хутерова колонија на Побрежју, Марибор

Године 1926. Јосип Хутер, у сарадњи са аустријском компанијом Вензел Хоф-фелнер, основао је текстилну фабрику Јосип Хутер & Друг. На почетку, компанија је производила само јефтину памучну ткаоницу, а касније, 1929. изградиле су ткаоницу, затим фабрику шиваћих конаца 1937. и ткаоницу свиле 1939. Фабрика је иницијално запошљавала 360 радника. До 1949. број радника који раде у фабрици попео се на 1.600. Након Другог светског рата, сва приватна средства за производњу су национализована. Јосип Хутер је покушао да реши стамбени проблем својих радника дајући повољне кредите за изградњу својим запосленицима. Тако је настала тзв. Хутерова радничка колонија од 20 кућа, подигнута 1937. на Побрежју, у Марибору.

<http://industrijskapespot.si/hutterjeva-kolonija---opis.html> (11. 1. 2014)

Извор 3

Шанти таун Сибирија, Љубљана

Repe, Bo o: Sodobna zgodovina: u benik za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan 2007. str 117.

Извор 4

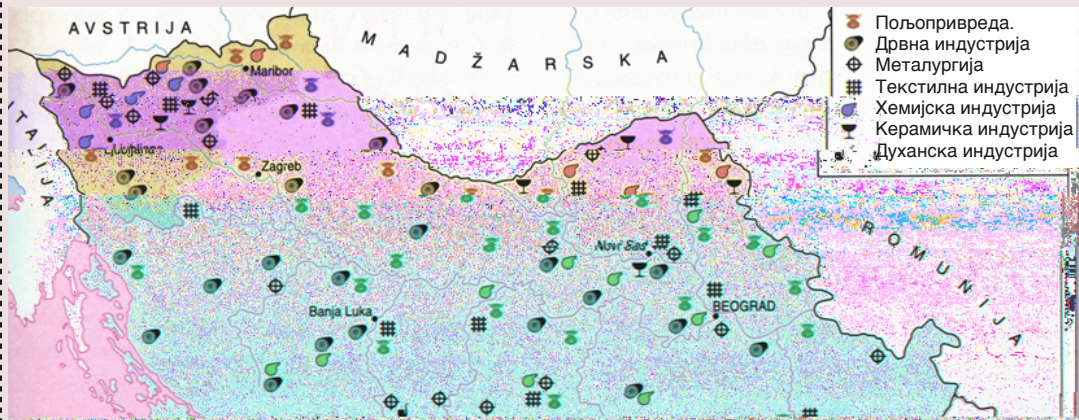
Топионица у руднику Бор у близини Зајечара

Repe, Bo o: Sodobna zgodovina: u benik za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan 2007. str 98.

Извор 1

Индустрија у првој Југославији

Repe, Bo o: *Sodobna zgodovina: u benik za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan 2007. str 97.*

Задатак:

1. Помоћу ове карте одреди доминантне гране индустрије у првој Југославији. 2
2. Одреди која је индустријска грана доминирала у првој Југославији.

Извор 2

Ниво индустријског развоја и образовања на подручју Словеније приликом уласка у нову државу Краљевину СХС

„На уласку у југославенску државу Словенија је имала на располагању 275 активних индустријских постројења захваљујући индустријализацији као континуираном процесу од пријелаза стољећа. У Словенији је било тешко пронаћи неписмене људе, разина писмености је била висока, преко 90%.”

Lazarevi , arko: *Razkorak med razvitimi in nerazvitimi – zaviralni dejavnik modernizacije Jugoslavije? Prispevki za novej o zgodovino. In titut za novej o zgodovino. Ljubljana: 2002. str. 78.*

Извор 3

Ниво индустријског развоја Косова у Краљевини СХС

„На Косову, није било ни трага од индустријализације као континуираног процеса. У раздобљу између два светска рата, на Косову је развијено око 25 фирми којима се приписује индустријски карактер. Од тих, 10 млинова, два рудника, три кожаре, 5 металних погона и три мале електране. Пољопривредници су живели у екстремном сиромаштву, према аутархичном начелу самозадовољавања основних животних потреба. Поврх тога, у поређењу са ситуацијом у Словенији, на Косову готово нико није знао читати и писати.”

Lazarevi , arko: *Razkorak med razvitimi in nerazvitimi – zaviralni dejavnik modernizacije Jugoslavije? Prispevki za novej o zgodovino. In titut za novej o zgodovino. Ljubljana: 2002. str. 79.*

Извор 4

Постер љубљанске фабрике Сатурнус, дионичко друштво, за производе од лима, написан на три званична језика пре Југославије

Slovenska kronika XX. stoletja 1900 – 1941. Ljubljana: Nova revija 1995. str 359.

Извор 5

Реклама фабрику ципела Пеко

Slovenska kronika XX. stoletja 1900 – 1941. Ljubljana: Nova revija 1995. str 358.

Извор 6

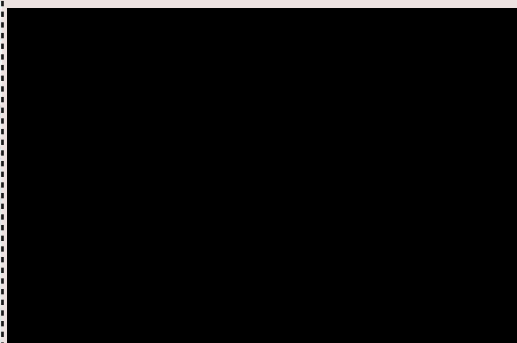
Реклама за пивару Лашко

Repe, Bo o: Sodobna zgodovina: u benik za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan 2007. str 115.

Извор 7

Сарајево, Базар

Hielscher, Kurt: Kraljevina SHS. Knji ara Vera v Ljubljani, 1926

Задатак

Помоћу извора (текста и слика) упореди најразвијеније и најмање развијене регионе земље. Где су биле највеће разлике

Извор 8

Пијаца у Љубљани, Драва Банате (Словенија) око Другог светског рата

idov, Nena: Ljubljanski ivilski trg, odsev prostora in asa (1920 – 1940), Ljubljana 1994, page 125, original u vlasni tvu Ljubljanske tr nice

Извор 9

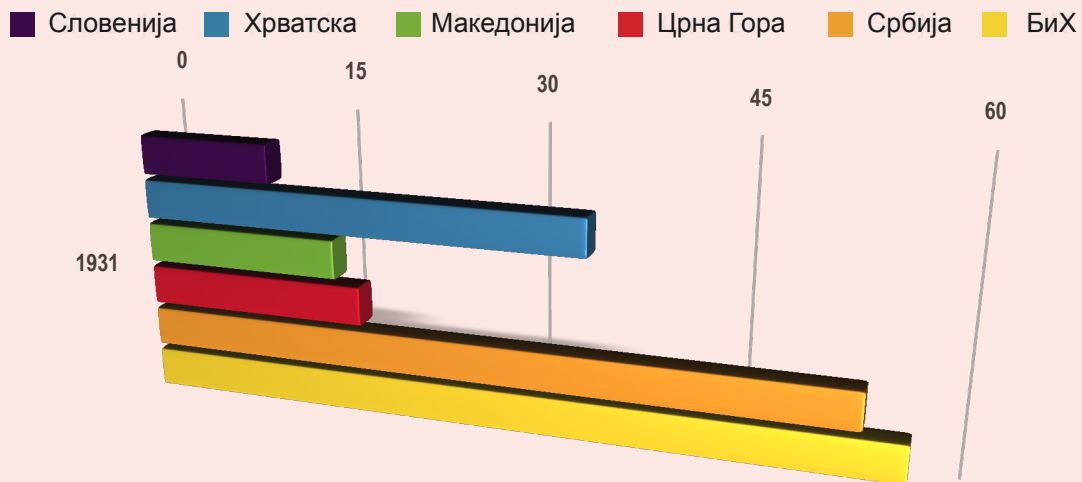
Пијаца у Призрену, Косово

Hielscher, Kurt: Kraljevina SHS. Knji ara Vera v Ljubljani, 1926

Извор 10

Природни прираштај становништва у свим подручјима прве Југославије, регистрован 1 31.

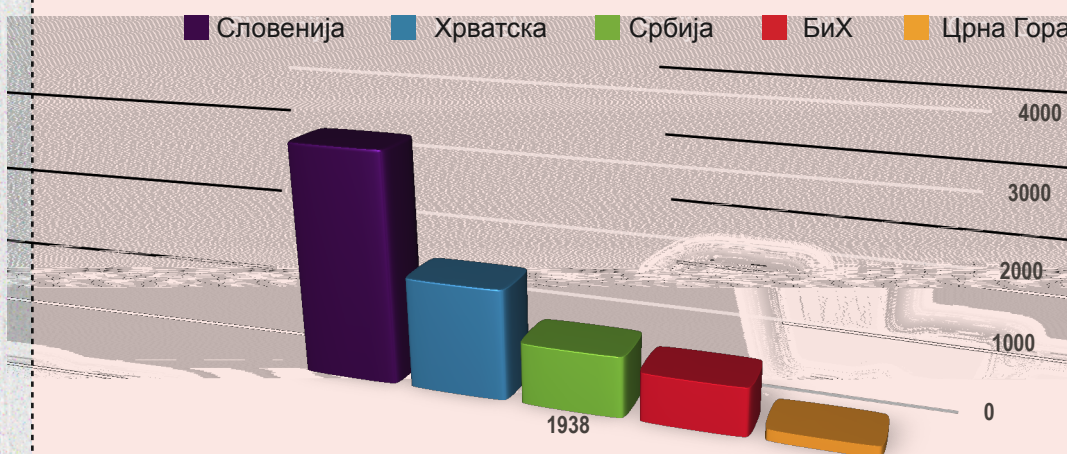
Mirkovi , Mijo: *Економска структура Југославије 1918 – 1941*. Загреб: Накладни завод Хрватске 1950. стр 17.

Задатак

Ореди у којим деловима прве Југославије је природни прираштај становништва био највећи.

Извор 11

Вредност индустријске производње по глави становника у 1 38. (у динарима)

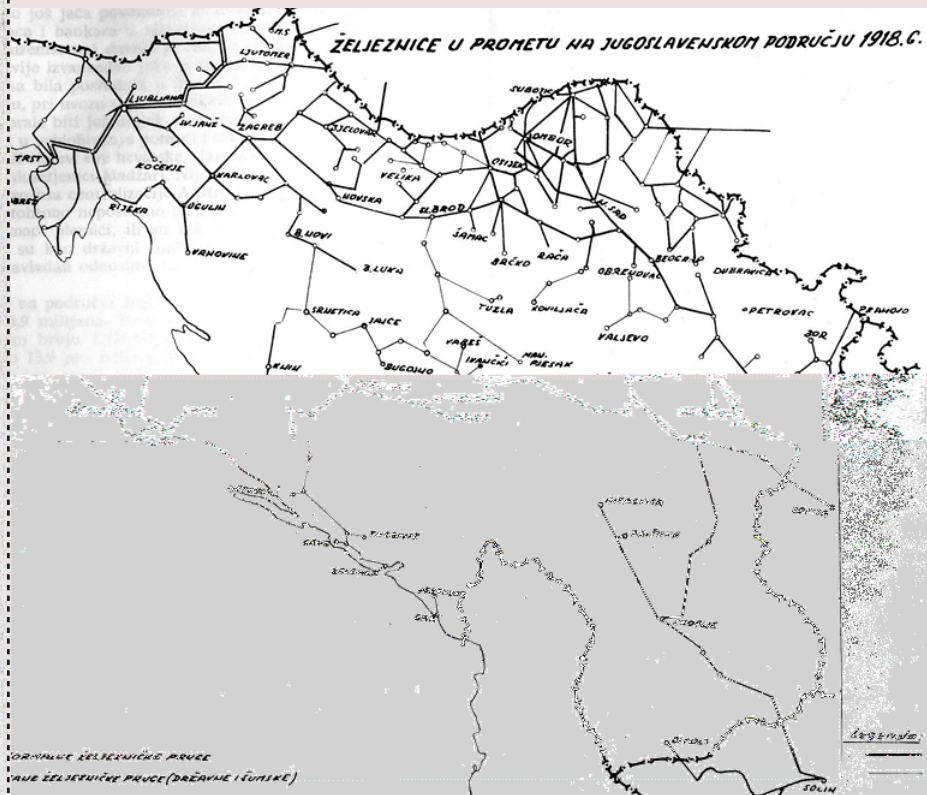
Mirkovi , Mijo: *Економска структура Југославије 1918 – 1941*. Загреб: Накладни завод Хрватске 1950. стр 17.

Задатак:

Упореди табеле. Како је индустријски развој у појединим подручјима утицао на природни прираштај становништва? Објасни свој одговор.

Извор 1

Железничка мрежа у првој Југославији у 18.

Mirković, Mijo: *Ekonomska historija Jugoslavije*. Zagreb: Informator - Zagreb 1968. str 304 i 352.

ЗАДАТАК:

У којим деловима прве Југославије је железничка мрежа била највише, а у којим најмање развијена?

Извор 2

Развој саобраћаја

„Држава је имала снажан утицај на развој жељезничког саобраћаја. Било је неколико разлога за то. Први разлог је био снажан утицај војске на политику о жељезницама. У вријеме монархије армија је била најјачи политички фактор, па су зато политичари радили у њеном најбољем интересу. Војска није имала ни разумевање ни интерес да ријешава економске аспекте жељезничког саобраћаја. Други разлог је био заштита финансијских интереса страних инвеститора који су куповали приватне жељезничке линије. Трећи разлог је био што је Србија већ имала искуство са национализацијом приватних жељезница.“

Mirković, Mijo: *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 – 1941*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske 1950. str 121.

Задатак:

Зашто је држава утицала на управљање и изградњу железничких линија?

Извор 3

Путни саобраћај

www.siol.net/tv/naj_gledano/2011/04/kdo_neki_tam_poje.aspx (10. 5. 2013)

Извор 4

Породица дете у колевци на магарцу,
Бусовача (Босна и Херцеговина)

Hielscher, Kurt: Kraljevina SHS. Knjižara Vera v Ljubljani, 1926

Извор 5

Развој путне мреже

„Развој путне инфраструктуре је, упркос домаћем бетону, фабрикама асфалта, много радне снаге, дуготрајне незапослености услед кризе, те дуге, хроничне недовољне запослености руралног становништва, веома спор. Неки главни правци (Загреб – Београд, Београд – Скопље, главни путеви у Србији, Црној Гори, Хрватској, Војводини, Босни и Македонији) били су у веома лошем стању и често опасни по живот. С обзиром на то да су потребе за путевима биле веће од изградње истих, возила су често морала да иду по по живот опасним путевима. На неким дијеловима, путници су морали изаћи из возила и пјешице прећи нека опасна мјеста. Морали су ходати кроз облаке прашине у равничарским предјелима испуњеним пијеском током сушног периода. Током кишне сезоне, запали би у блато и муљ и морали су тражити помоћ волова да се извуку.”

Mirkovi, Mijo: *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 – 1941*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske 1950., 116.

Извор 6

Фотографија Љубљане из 1903. и новог технолошког достигнућа трамваја

Slovenska kronika XX. stoletja 1900 – 1941. Ljubljana: Nova revija 1995. str 17.

Задатак:

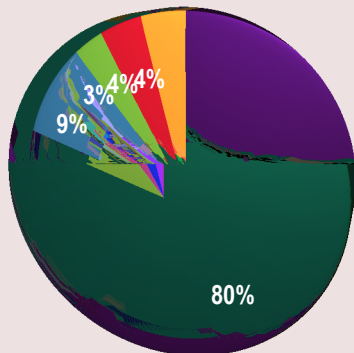
Помоћу датих извора, објасни у каквом стању су били југословенски путеви у периоду између два рата. Како су ти услови утицали на економски развој?

Извор 1

Запослена лица по главном занимању из 1 21.

- Пољопривреда, шумарство и рибарство
- Индустрија и занатство
- Трговина, банкарство и транспорт
- Јавни сервис, војска и слободна занимања
- Остала занимања и особе без занимања

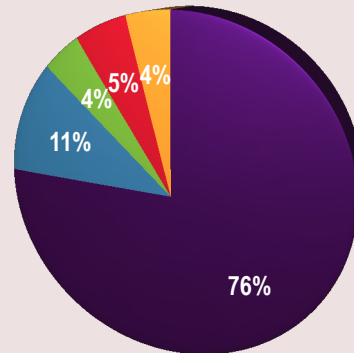

Mirkovi, Mijo: *Економска структура Југославије 1918 – 1941*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske 1950. str 18.

Извор 2

Запослена лица по главном занимању из 1 31.

- Пољопривреда, шумарство и рибарство
- Индустрија и занатство
- Трговина, банкарство и транспорт
- Јавни сервис, војска и слободна занимања
- Остала занимања и особе без занимања

Mirkovi, Mijo: *Економска структура Југославије 1918 – 1941*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske 1950. str 18.

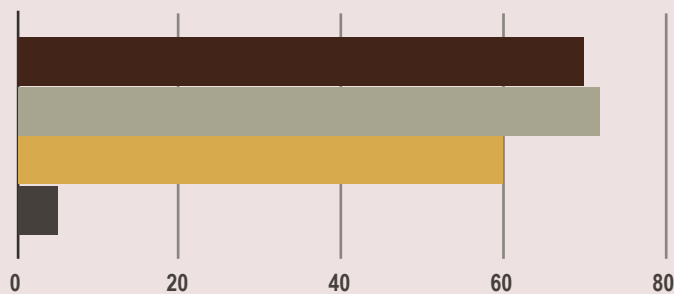
Задатак:

Која грана привреде је запошљавала највећи број становника? Која грана бележи највећи раст запослених, у поређењу са 1921?

Извор 3

Агронамска структура Југославије

- < 2 ha
- 2 - 5 ha
- 5 - 20 ha
- 20 - 60 ha

Mirkovi, Mijo: *Економска историја Југославије*. Zagreb: Informator - Zagreb 1968. str 322.

Извор 4

Регистар сеоских домаћинстава у Југославији

„Први и једини регистар сеоских домаћинстава у Југославији начињен је 1931. Резултати нису били адекватни јер је укључено било само 42% југословенског простора (10,6 милиона хектара). Нема података о другим подручјима (58% или 14,3 мил. хектара), нема података каква су ова подручја била или какав је њихов економски потенцијал. /.../ Већина фарми, површине 2 ха или мање, биле су у Далмацији, Црној Гори, Хрватској и Словенији. /.../ Сељачка имања ове величине користила су већину свога земљишта за обрађивање, па су према томе била премала за узгој стоке.”

Mirkovi, Mijo: *Економска структура Југославије 1918 – 1941*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske 1950. str 38 i 39.

Задатак

Анализирај табелу и одреди која сељачка имања су, по својој величини, била доминантна у првој Југославији. Како је величина имања утицала на живот сељачких породица?

Извор 5

Сељачка кућа у близини Илиџе (БиХ)

Hielscher, Kurt: Kraljevina SHS. Knji ara Vera v Ljubljani, 1926

Извор 6

Фарма у Павловцу, Хрватска

Hielscher, Kurt: Kraljevina SHS. Knji ara Vera v Ljubljani, 1926

Извор 7

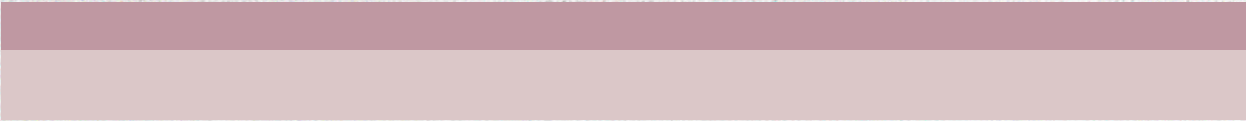
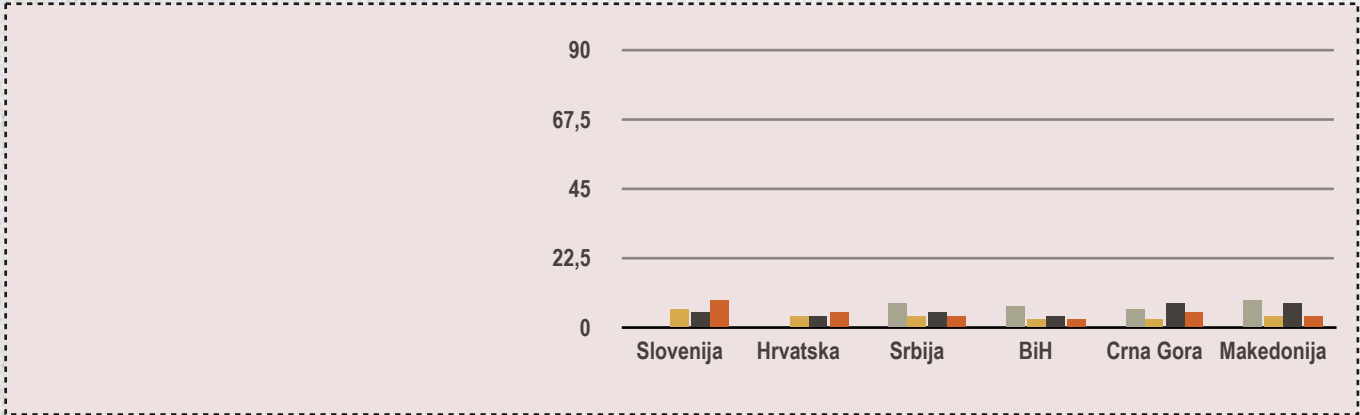
Воловска запрега, Охрид, Македонија

Hielscher, Kurt: Kraljevina SHS. Knji ara Vera v Ljubljani, 1926

Задатак

Помоћу извора објасни како је изгледао живот сељака. На који су начин сељаци у првој Југославији обрађивали своју земљу?

Наставник подстиче ученике да му помогну у формулисању закључка.

Питања

- Какви су били економски односи између различитих југословенских регија?
- Какав је био степен економског развоја и напретка између различитих југословенских регија?
- Каква је била улога државе у економском развоју Југославије пре Другог светског рата?
- Каква је била ефикасност или бескорисност решавања економских разлика између различитих југословенских регија?

Одговори:

1. Већина индустрије била је на северу и северозападу земље, углавном мање индустријске и трговачке компаније.
2. Развита индустрије опструисале су лоше саобраћајне везе, нарочито кроз север и југ. Огромна већина становништва живела је од пољопривреде, углавном на малим имањима.
3. Најважније економске мере биле су аграрна реформа и укидање феудалних, полуфеудалних и колонијалних односа.
4. Реформа је провођена споро и еконзистентно. Удео женске радне снаге је порастао јер су оне биле најјефтинија радна снага.

На крају наставник показује ученицима још један извор и даје закључак то је сажетак онога што су ученици кроз анализу извора препознали о југословенској индустрији.

„Постојале су три различите и сукобљене економске гране: српска буржоазија експлоатисала је политичку хегемонију, слободну фискалну политику, зајмове, инвестиције, државна предузећа, спекулације са обвезницама, те провизије за војску; Хрвати су покушавали да контролишу финансијски капитал, док су Словенци искористили велико југословенско тржиште и јефтине сировине за своју прерађивачку индустрију.”